

Forumi i Politikave të Integritimit monitoron nga afër procesin e integritimit në Bashkimin Evropian dhe institucionet e përfshira në të, duke u përqendruar kryesisht në koordinimin ndërinstytucional ndërmjet njërive dhe dokumenteve dhe raporteve të tyre ligjore. Treguesit e monitorimit dhe rregullat metodologjike përfshijnë aktet normative dhe/ose legjislative të miratuara; aktivitetet e kryera (numri i takimeve, plan-veprimeve, raportet, strategjitë për të adresuar mangësitë e identifikuara nga raporti i KE, etj.); fazën e zhvillimit paraprakisht të instrumenteve; si dhe shqyrtimin institucional dhe publik të rezultateve të arritura.

HYRJE

Ky dokument i shkurtër i politikave synon të japë një vlerësim kritik mbi programimin dhe zbatimin e fondeve IPA I në Shqipëri, duke identifikuar arritjet thelbësore, sfidat dhe pengesat potenciale të hasura gjatë zbatimit të programeve IPA në Shqipëri. Gjithashtu, ai do të vlerësoj përgatitjet e administratës publike shqiptare në menaxhimin e fondeve, duke analizuar kapacitetet absorbuese të administratës qendrore dhe lokale, si dhe do të sugjeroj disa alternative të mundshme për të përmirësuar këtë sistem, duke përfshirë shoqërinë civile në procesin e programimit dhe zbatimit të fondeve IPA.

Në këtë kuadër, sugjerohet që administrata shqiptare të eci në një hap me rekomandimet e vlerësuesve të Komisionit Evropian, si dhe ti përshtatë gradualisht këto rekomandime me situatat specifike, duke zhvilluar një qasje standarde për përgatitjen e strategjive sektoriale, duke përfshirë përmirësimin e përmbajtjes së këtyre strategjive, objektivat, planifikimet buxhetore, dhe duke praktikuar procesin e konsultimit dhe kontrollin e cilësisë, me qëllim dhënien e perspektivave koherente dhe gjithëpërfshirëse të prioriteteve kombëtare që mund të përdoren për programimin e IPA-ve.

MËSIMET E NXJERRA NGA NDËRHYRJA E FONDEVE IPA I NË SHQIPËRI

EU Policy Hub

SFONDI

Gjatë viteve 2007-2013, BE-ja i ofroi Shqipërisë mbështetje financiare nëpërmjet Instrumentit të Para-Anëtarësisë (IPA), i cili përfshin pesë komponentë: (i) Asistenca e tranzicionit dhe ngritja institucionale (TAIB); (ii) Bashkëpunimi ndërkufitar; (iii) Zhvillimi rajonal; (iv) Burimet njerëzore; dhe (v) Zhvillimi rajonal. Nën statusin e Vendit Kandidat Potencial, Shqipëria ka përfituar nga Komponenti I dhe II i IPA-s, një total prej afërsisht 594 milion euro.

Si rezultat i programimit nën komponentin IPA TAIB, Qeveria Shqiptare ka nënshkruar me Komisionin Evropian (KE) marrëveshjet vjetore përkatëse për çdo vit programues, duke hapur rrugën zbatimit të **101 projekteve kombëtare** (shiko tabelën 1), që adresojnë kriteret ekonomike, politike dhe standardet evropiane dhe bashkëpunimin rajonal.

Mbështetja me fondet IPA kishte si qëllim të përgatiste vendet kandidate potenciale dhe ato kandidate të Ballkanit Perëndimor dhe Turqinë në manaxhimin të fondeve të ardhëshme strukturore dhe ato të kohezionit, njëherë që ato bëheshin vende anëtare. Fondet janë dhënë në bazë të koherencës me politikën e BE-së dhe në mbështetje të përafritimit të legjislacionit të Bashkimit Evropian.

Tabela 1: Projektet kombëtare të IPA-s për periudhën 2007 – 2013 dhe kostot indikative

Viti programues i IPA I	Numri i projekteve IPA	Alokimet IPA në Mln Euro	Alokimet kombëtare dhe të të tjerëve në Mln Euro (bashkë-financimi)	Alokimet totale në Mln Euro
2007	7	49.27 (34 Mln në infrastrukturë)	1.5	50.77
2008	24	60.92 (26.5 Mln në infrastrukturë)	6.2	67.17
2009	16	69.8 (37.1 Mln në infrastrukturë)	80.1	149.9
2010	10	83.20 (68.2 Mln në infrastrukturë)	129.3	212.51
2011	9	82.00 (60.5 Mln në infrastrukturë)	97.1	179.15
2012	16	81.64 (37.2 Mln në infrastrukturë)	15.2	96.84
2013 (manaxhim i centralizuar)	12	64.23 (22 Mln në infrastrukturë)	39.4	103.64
2013 (manaxhim i decentralizuar)	7	17.8 (7Mln në infrastrukturë)	6.9	24.7
Total	101	508.86	375.7	884.56

Burimi: [Shqipëria – asistenca financiare nën IPA II, Komisioni Evropian](#)

Në rastin e Shqipërisë, projektet e komponentit të parë (TAIB) u përzgjedhën në linjë me prioritetet e identifikuar në Dokumentin e Planifikimit Indikativ Shumëvjeçar (MIPD) dhe dokumenteve të tjerë të BE-së dhe të Shqipërisë, në vijim të analizës së kryer nga Komisioni Evropian në bashkëpunim me autoritetet shqiptare. Janë marrë në konsideratë gjatë përzgjedhjes së projekteve IPA elementë të tillë si urgjenca e ndërhyrjes me asistencë financiare, mbështetja e prioritetëve të identifikuar në dokumentet strategjike, mundësia për të punuar mbi projekte të mbështetura nga ndërhyrjet e mëparshme, si dhe niveli i përgatitjes dhe pronësia mbi projektet e propozuara.

Janë përdorur njëmbëdhjetë forma të asistencës së para-anëtarësimit nën komponentin IPA TAIB siç vërehet në tabelën 2.

Tabela 2: Komponenti 1 (TAIB) – Format e asistencës

Format e asistencës	Vendet kandidatë potenciale	Vendet kandidatë
Binjakëzimi/Binjakëzimi i zbutur	√	√
TAIEX	√	√
Asistencë teknike	√	√
Investime në acquis	√	√
Skemat e granteve	√	√
Instrumenti për përgatitjen e projekteve	√	√
Lehtësimet financiare në bashkëpunim me Institucionet Financiare Ndërkombëtare	√	√
Kontribut financiar për pjesëmarrjen në programet evropiane dhe agjencitë e BE-së	√	√
Asistencë në formën e mbështetjes buxhetore (në raste përjashtimore)	√	√
Instrumenti i asistencës teknike me qëllim forcimin e kapaciteteve administrative dhe shërbimeve të administratës publike	√	√
Asistencë për të mbuluar kostot e kontributit komunitar për misionet ndërkombëtare, iniciativave ose organizatave aktive në shërbim të interesave të vendeve përfituese	√	√
Mbështetje për kohezionin social dhe ekonomik, rajonal, burimet njerëzore dhe zhvillimi rural (IPA III, IV, V) në format e mbështetjeve me investime dhe skemave grant		√

Burimi: [Guida e Programimit të IPA-s, Vol. I](#)

Në Shqipëri, zbatimi i fondeve IPA I, me përjashtim të programit IPA 2013, është bërë në mënyrë të centralizuar nga Delegacioni i Bashkimit Evropian (EUD), çka do të thotë se procedurat për

tenderimin, kontraktimin dhe zbatimin e projekteve janë monitoruar dhe kontrolluar nga strukturat e EUD/KE. Ndërkohë, ministritë shqiptare të linjës dhe institucionet qendrore (institucionet përfituese), Koordinator i Kombëtar i IPA-s (KKIPA) dhe zyra përgjegjëse pranë Këshillit të Ministrave janë përfshirë kryesisht në fazën e programimit të fondeve IPA TAIB, duke prioritetizuar projektet dhe hartimin e projekt propozimeve në bashkëpunim me menaxherët e Delegacionit të BE-së. Për programin IPA 2013, u vendos që një pjesë e projekteve të menaxhohet në formë të decentralizuar, duke i dhënë mundësinë institucioneve shqiptare të menaxhonin zbatimin e 7 projekteve, të përzgjedhura nga lista e 19 projekteve totale të financuara nga ky program.

Fondet e IPA, sikurse asistencë e mëparshme e BE-së nëpërmjet programeve Phare dhe CARDS, i janë dhënë vendeve të përfshira në Procesin e Stabilizim Asociimit në formën e granteve, e cila përfshin kryesisht asistencën teknike dhe projektet infrastrukturore. Në fillim të procesit administrata shqiptare nuk ishte e përgatitur për të programuar vet fondet IPA dhe është logjike që kërkohej mbështetje për ngritjen e kapaciteteve të stafit të institucioneve përfituese në ministritë e linjës. Në kohën kur IPA 2007 filloi programimin, administrata shqiptare ishte duke u përballur me sfida të ndryshme në kuadër të zbatimit të rregullave dhe kërkesave të BE-së. Ishte e nevojshme të kërkohej asistencë teknike për të përgatitur projekt fishat, të krijueshin lidhjet e nevojshme mes ministrive të linjës dhe institucioneve qendrore, si dhe të rritej ndërgjegjësimi mbi rëndësinë e pronësisë për menaxhimin e fondeve IPA.

Fondet IPA janë dhënë mbi baza të nevojave/prioriteteve institucionale, të cilat ishin përfshirë në dokumentet strategjike, si MIPD dhe [Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim 2007-2013](#). Procesi programues ishte zakonisht i gjatë, rreth një vit e gjysmë, nga identifikimi i prioritetëve deri në miratimin e Marrëveshjes Financiare nga Këshilli i Ministrave dhe nënshkrimi nga Koordinator i Kombëtar i IPA-s, që i hapte rrugën procedurave të mëtejshme në funksion të zbatimit të projekteve.

Në funksion të IPA TAIB dhe Bashkëpunimit Ndërkufitar, fondet e BE-së kanë adresuar prioritetet shqiptare me mbështetje horizontale dhe programe

të tjera mbështetëse, siç janë [IPA me Shumë Vende Përfituese](#) dhe [WBIF](#), si dhe mbështetje për pjesëmarrjen në programet komunitare për periudhën kohore 2007 – 2013. Të gjithë këto instrumente mbështetën Shqipërinë në forcimin e bashkëpunimit rajonal dhe/ose në zgjidhjen e nevojave ose problemeve me natyrë ndërkuftare. Për periudhën 2007 – 2013, nën programet IPA me shumë vende përfituese, Shqipëria dhe vendet e tjera të rajonit kanë përfitur nga 106 projekte, në mbështetje të integritimit evropian, bashkëpunimit rajonal, statistikave, emergjencave civile, trashëgimisë kulturore, etj. dhe përfituese ishte administrata qendrore e vendeve të rajonit dhe Turqisë. Ky lloj instrumenti ishte i menaxhuar totalisht nga Komisioni Evropian dhe përfshirja e përfituesve ishte shumë e ulët.

PROJEKTET E SUKSESSHME

Asistenca e BE-së ka dhënë mbështetje të prekshme për zhvillimin social dhe ekonomik të Shqipërisë, në linjë me prioritetet kombëtare. Nga pikë-vështrimi analitik, investimet në infrastrukturë janë të

prekshme dhe të dukshme në termat e përfitimeve të sjella për qytetarët shqiptarë dhe për qëndrueshmërinë e tyre. Fondet IPA mbështetën projekte të mëdha në fushën e transportit, mjedisit, bujqësisë, sistemit gjyqësor, rrugëve rurale, etj. Gjithashtu, shumë ndërhyrje të fondeve IPA adresuan aftësimin e krahut të punës, duke nxitur pritshmëritë dhe rritjen e konkurrueshmërisë së ndërmarrjeve të vogla e të mesme.

Për shembull, konstruksioni i rrugës së re që lidh Hanin e Hotit me Tamarën, ose përfundimi i punimeve për restaurimin e qendrave historike urbane të Elbasanit, Shkodrës, Beratit dhe Korçës, patën një efekt konkret dhe të menjëhershëm në përmirësimin e jetës së qytetarëve që u preken nga këto investime. Gjithashtu, instalimi i 14 ujësjellësve apo ndërtimi i 2 rrugëve sekondare, ajo e Vlorës dhe Rogozhinës, si dhe porti i Shëngjinit, kanë përmirësuar potencialet e vendit dhe kanë efekt direkt në ekonomi.

Projektet e programit IPA 2013 janë ende në fazë zbatimi.

Tabela 3: Lista e disa projekteve të suksesshme të IPA I – Projekte në infrastrukturë

Viti programues	Titulli i projektit	Shuma totale në Mln Euro (kontributi IPA)	Institucioni përfitues	Vlerësimi pozitiv i misioneve monitoruese (Misionet ROM)	Përse konsiderohet i suksesshëm?
IPA 2007	PAMECA III	5,5	Policia e Shtetit, Ministria e Brendshme dhe autoritetet e Prokurorisë	Impakti pozitiv (raporti i PPF)	Ndikim tek realizimi i një prioriteti të Qeverisë; Rritet pronësia
IPA 2007	Mbështetje për sistemin e burgjeve	10	Ministria e Drejtësisë	Efektivitet	Ndikim tek realizimi i një prioriteti të Qeverisë
IPA 2007	Përmirësimi I sistemit të ujësjellës kanalizimeve në Shkodër, Lezhe, Durrës dhe Kavajë	24	Drejtoria e Përgjithshme e Ujësjellës Kanalizimeve	Impakt në komunitetin ku kalojnë këto sisteme	Ndikim tek realizimi i një prioriteti të Qeverisë
IPA 2008	Rikonstruksioni i rrugëve rurale	8	FSHZH	Impakt në lidhjen mes vendeve ku kalojnë këto rrugë	Ndikim tek realizimi i një prioriteti të Qeverisë
IPA 2008	Ndërtimi dhe rehabilitimi i shkollave profesionale	7	Ministria e Arsimit dhe Shkencës	Eficientë në zbatimin e aktiviteteve	Ndikim tek realizimi i një prioriteti të Qeverisë
IPA 2009	Mbështetje për qëndrueshmërinë dhe integritimin e qendrave të trashëgimisë kulturore	5	Ministria e Turizmit dhe Kulturës	Impakt në ambient	Politikë rajonale, UNESCO

Burimi: [Shqipëria – asistenca financiare nën IPA II, Komisioni Evropian](#)

Tabela 4: Lista e disa projekteve të suksesshme të IPA I – Projekte në asistencë teknike

Viti programues	Titulli i projektit	Shuma totale në Mln Euro (kontributi IPA)	Institucioni përfitues	Vlerësimi pozitiv i misioneve monitoruese (Misionet ROM)	Përse konsiderohet i suksesshëm?
IPA 2008	Forcimi i infrastrukturës së metrologjisë në linjë me standardet evropiane	3	Drejtoria e Përgjithshme e Metrologjisë, Ministria e Ekonomisë	Impakt në tregun e brendshëm dhe lëvizjen e mallrave	Ndikim tek realizimi i një prioriteti të Qeverisë
IPA 2008	Mbështetje për Autoritetin e Konkurrencës dhe Drejtorinë e Ndihmës së Huaj pranë Ministrisë së Ekonomisë	1.5	Autoriteti i Konkurrencës dhe Departamenti i Ndihmës së Huaj pranë Ministrisë së Ekonomisë	Impakt	Ndikim tek realizimi i një prioriteti të Qeverisë

Tabela 4: Lista e disa projekteve të suksesshme të IPA I – Projekte në asistencë teknike (vazhdimi)

Viti programues	Titulli i projektit	Shuma totale në Mln Euro (kontributi IPA)	Institucioni përfitues	Vlerësimi pozitiv i misioneve monitoruese (Misionet ROM)	Përkohë konsiderohet i suksesshëm?
IPA 2008	Reforma në shërbimin civil	1	DAP, Ministria e Brendshme	Impakt	Ndikim tek realizimi i një prioriteti të Qeverisë
IPA 2009	Mbështetje për strukturat që merren me luftën kundër krimit financiar	1.5	Prokuroria e Përgjithshme	Impakt në sistemin gjyqësor	Ndikim tek realizimi i një prioriteti të Qeverisë
IPA 2009	Censusi i popullsisë 2011	8	INSTAT	Censusi i realizuar	Prodhimi i të dhënave për censusin 2011
IPA 2009	Konsolidimi i sistemit të sigurisë së ushqimit	3.5	Ministria e Bujqësisë	Impakt në legjislacion Ngritja e Agjencisë së Sigurisë Ushqimore	Ndikim tek realizimi i një prioriteti të Qeverisë
IPA 2009	Instrumenti lehtësues për shkrimin e projekteve	1	Ministria e Integritit dhe Ministrinë e Linjës	Impakt në performancën e administratës në funksion të programimit të fondeve IPA	Trajnimi i shumë nëpunësve civilë, pjesë përgjegjëse e administratës qendrore për hartimin e projekt fishave.

Burimi: [Shqipëria – asistencë financiare nën IPA II, Komisioni Evropian](#)

MËSIMET E NXJERRA NGA NDËRHJRJET E FONDEVE IPA

Ekspierienca me menaxhimin e deritanishëm të fondeve IPA në Shqipëri sikurse gjetjet e vlerësimeve të kryera nga Drejtoria e Përgjithshme e Zgjerimit dhe raportet e prodhuara nga projektet e asistencës teknike, si PPF ([Instrumenti i Përgatitjes së Projekteve](#)), theksojnë se planifikimi, programimi dhe zbatimi i asistencës IPA ka nevojë të përballet me shumë sfida/ probleme dhe të konsiderojnë mësimet e nxjerra prej tyre.

Për programet vjetore 2007-2009 (në fokus të raporteve të asistencës teknike), shkaqet kryesore të problemeve gjatë programimit dhe zbatimit të projekteve IPA janë kryesisht: (i) mungesa e burimeve financiare në institucionet përfituese; (ii) mosarritja e parakushteve në lidhje me godinat dhe stafin; (iii) kapacitet e dobëta për përgatitjen e dokumentacionin teknik (specifikimet teknike, etj.); (iv) ristrukturimi i institucioneve përfituese; (v) mungesë bashkëpunimi midis ministrive të linjës dhe institucioneve qendrore, etj. Në këtë kontekst, mësimi i nxjerrë lidhen me pronësinë:

1. **Pronësia** nga përfituesi është thelbësore për të përcaktuar drejtimin efektiv të asistencës dhe për të arritur rezultatet e pritshme.

Kjo do të thotë që gjatë programimit dhe zbatimit të aktiviteteve të projektit, përfituesi duhet të angazhohet të sigurojë burimet e përshtatshme përgjatë gjithë fazës së menaxhimit të projektit.

Dy elementët kryesorë që janë të lidhur ngushtë me pronësinë e menaxhimit të fondeve janë: (i) ekzistenca e dokumenteve strategjike në një sektor të caktuar, dhe (ii) angazhimi përmes bashkëfinancimit

nga ana e përfituesit. Është thelbësore për një projekt adresimi i prioriteteve strategjike në një sektor të caktuar dhe është e rëndësishme që përfituesi të sigurojë pronësinë nëpërmjet angazhimit financiar (jo më shumë se 20%) për një projekt të caktuar. Pronësia do të rritet nëse të dy këto elementë sigurohen.

Në rastin e Shqipërisë, dokumentet strategjike kryesorë të marrë në konsideratë gjatë procesit të priorizimit janë Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim 2007 – 2013, si dhe strategjitë e tjera sektoriale. Ndërkohë bashkëfinancimi duhet të parashikohet dhe përfshihet gjatë programimit të buxhetit afatmesëm nga përfituesi. Pavarësisht mbështetjes politike nga të gjitha qeveritë dhe përpjekjeve të bëra gjatë këtyre viteve, ka ende një mungesë të pronësisë nga përfituesi shqiptar.

2. Duhet të sigurohen **kapacitetet absorbuese** të autoriteteve.

Fondet IPA I janë alokuar kryesisht në funksion të rritjes së kapaciteteve institucionale, në terma të forcimit të strukturave, sistemeve dhe burimeve njerëzore. Trajnime janë kryer për më pak nëpunës se sa ishte parashikuar fillimisht, gjithsesi vetëm në raste të izoluara cilësia e rezultateve ishte e diskutueshme. Në shumicën e rasteve zgjidhjet teknike të dhëna nëpërmjet projekteve IPA janë konsideruar si të përshtatshme dhe me cilësi, e për këtë arsye asistencë e IPA-s mund të konsiderohet si efektive.

Duke qenë se projektet IPA TAIB janë shkruar nga nëpunës civilë, shumë faktorë kanë kërcënuar qëndrueshmërinë e procesit të programimit, si për shembull:

- Mungesa e burimeve njerëzore të mirë-trajnuar në ministritë e linjës (për shkak se procedurat e rekrutimit të stafit të ri janë të gjata, si dhe largimi i stafit nga puna);
- Mungesa e komunikimit dhe koordinimi brenda administratës qendrore, veçanërisht në rastet kur një projekt përfshin më shumë se një përfitues;
- Informacion i limituar nga ana e nivelit të lartë drejtues të institucioneve përfituese lidhur me programimin dhe zbatimin e fondeve IPA;
- Ndryshimet në qeveri prekin njerëzit që janë trajnuar tashmë mbi mbështetjen e BE-së;
- Mungesa e politikave për të motivuar stafin. Për shkak të vështirësive gjatë programimit të projekteve IPA si dhe kërkesave të tregut të brendshëm për shkrim projektsh, stafi i IPA-s në ministritë e linjës kanë braktisur administratën publike;
- Përfshirje e ulët e grupeve të tjera të interesit, si organizatat e shoqërisë civile dhe stafi i qeverisjes vendore;
- Mungesa e përshkrimit të qartë të punës të dedikuar vetëm për programimin e IPA-s. Në shumë raste ekspertët në ministritë e linjës nuk kanë kohë për t'i dedikuar shkrimit të projektit IPA për shkak të detyrave të tjera që duhet të përmbushin; etj.

Për sa i përket zbatimit të aktiviteteve të projekteve IPA, shumë faktorë kanë penguar procesin, përfshirë parakushtet që duhet të përmbushen përpara nënshkrimit të Marrëveshjeve Financiare. Në rastin e projekteve në infrastrukturë, përveç ndarjes në LOT-e (kontrata të fragmentuara), përfituesit duhet të sigurojnë që gjatë fazës së programimit:

- Të mos kenë mbivendosje me ndërhyrje të donatorëve të tjerë për realizimin e objektivit të projektit. Është e rëndësishme të sigurohet sinergjia me donatorët e tjerë;
- Për projektet që përmbajnë kontrata pune, miratimi final i Projekt Fishës duhet të bëhet pas prezantimit të studimeve të fizibilitetit;
- Mungesa e ligjit të pronave mund të krijojë probleme për marrjen e lejeve të ndërtimit;
- Autoritetet e qeverisjes vendore duhet të sigurojnë kostot e mirëmbajtjes për objektin e financuar nga IPA;
- Të sigurohet plani i monitorimit të projektit në bashkëpunim me agjencinë zbatuese; etj.

3. Vëmendje e veçantë duhet ti dedikohet **maturimit të projekteve**, që do të sigurojë

përdorimin efektiv të fondeve IPA. Pasja e një liste projektsh të gatshme, objektivat e të cilëve janë në linjë me prioritetet e BE-së për Shqipërinë, do të lehtësonte përzgjedhjen e projekteve IPA.

Shqipëria është ende duke u përballur me probleme përgjatë zbatimit të projekteve IPA, të menaxhuar sipas modelit të centralizuar, për shkak se nuk arrin të përmbushë disa nga parakushtet e përmendura më lart. Disa projekte si "Mbështetje për përafrimin e Statistikave shqiptare me standardet evropiane (Censusi i bujqësisë) - IPA 2007, "Ndërtimi i qendrës së paraburgimit dhe burgut në Shkodër" - IPA 2011; "Shtrirja e rrjetit të përpunimit të ujërave të zeza të Velipojës - faza e III" - IPA 2011; dhe shumë të tjera po hasin vështirësi për shkak të mungesës së angazhimit nga strukturat e qeverisjes vendore. Në këtë kontekst, është e nevojshme të rriten kapacitetet e njësive të qeverisjes vendore, përgjegjëse për programimin/zbatimin e projektit. Një projekt i suksesshëm, i financuar nga programi IPA 2009 "Instrumenti për përgatitjen e projekteve - PPF", ka filluar procesin e trajnimit të administratës së pushtetit vendor mbi çështjet e IPA, në bashkëpunim me Shkollën Shqiptare të Administratës Publike.

GRANTET PËR SHOQËRINË CIVILE

Qëllimi i fondeve IPA I ishte kryesisht mbështetja e administratës shqiptare për të performuar më mirë në procesin e integritet në BE. Procesi duhet të përfshinte administratën qendrore dhe lokale, si dhe sistemin gjyqësor, median dhe organizatat e shoqërisë civile. Koordinimi mes të gjithë aktorëve, përfshirë OJQ-të, mbetet një sfidë për shkak të përfshirjes së ulët dhe mungesës së mjeteve të komunikimit.

Rrjeti i organizimit në Shqipëri i OJQ-ve është trekëndor, me tre aktorë kryesorë që marrin pjesë në programimin dhe zbatimin e mbështetjes së BE-së ndaj OJQ-ve, përkatësisht Agjencia për Mbështetjen e Shoqërisë Civile (CSSA, 2009), Delegacioni i Bashkimit Evropian dhe zyra kombëtare e TACSO-s. EUD dhe zyra e TACSO-s bashkëpunojnë së bashku. Varësia e OJQ-ve nga donatorët është shumë më e lartë në Shqipëri se në vendet e tjera të rajonit. OJQ-të klasifikohen sipas ligjit në shoqata, fundacione dhe qendra.

Mbështetja e BE-së ndaj OJQ-ve në Shqipëri fokusohet kryesisht në aktivitete pilote, në ngritje rrjetesh komunikimi, trajnime dhe fushata ndërgjegjësimi, të cilat adresojnë kryesisht nevojat bazike, por që nuk çojnë drejt një impakti konkret dhe të dukshëm. Prania e TACSO-s ka pasur një efekt pozitiv tek OJQ-të, të cilat janë në dijeni gjithmonë e

më shumë për modalitetet e disponueshme të dhënies së fondeve nga BE-ja.

OJQ-të aktive në Shqipëri kanë evoluar me kalimin e viteve. Deri para pak vitesh, shoqëria civile kishte zhvillim të kufizuar për arsye të mungesës së fondeve, aktivitete të limituara dhe numrit të vogël të OJQ-ve jashtë Tiranës. OJQ-të kanë treguar se mund të luajnë një rol aktiv në arritjen e objektivave të demokracisë. Konteksti ligjor dhe rregullator është duke evoluar, ndonëse nevojitet të bëhet më shumë në përcaktimin e regjimit fiscal për OJQ-të në vend.

Me rregullat e reja të Komisionit Evropian për alokimet e IPA II (2014- 2020), mund të përmendim se një theks i veçantë po i jepet dialogut politik, në ndryshim nga IPA I (p.sh. Serbia dhe Shqipëria).

Intensifikimi i dialogut të politikave vërehet kryesisht midis niveleve të administratës kombëtare të përfshirë në përgatitjen e mbështetjes financiare – sepse bashkëpunim dhe komunikim efektiv kërkohet gjatë fazës së planifikimit - por edhe midis Komisionit Evropian dhe aktorëve kombëtar.

Duke filluar nga nëntori 2015, BE po aplikon skemën e sub-grantimit për organizatat e shoqërisë civile. Në këtë kontekst, më shumë se 70% e shumës duhet të shkojnë tek OJQ-të lokale në formën e sub-granteve që variojnë nga 5.000 deri në 50.000 Euro.

Niveli i përfshirjes së OJQ-ve shqiptare në procesin e programimit të IPA II është rritur. Në këtë kuadër, janë organizuar tashmë takime konsultative me OJQ dhe donatorë të tjerë që operojnë në Shqipëri për programimin e IPA 2016, 2017 dhe 2018.

KONKLUZIONE DHE REKOMANDIME

Instrumenti i Para-Anëtarësimit ka qenë mjeti më i rëndësishëm që BE-ja ka përdorur për të dhënë asistencë financiare në vendet e rajonit, përfshirë dhe Shqipërinë. Rreth 510 milion Euro janë dhënë për të mbështetur institucionet shqiptare në një periudhë 7 vjeçare (2007–2013). Pavarësisht progresit të strukturave shqiptare në programimin dhe zbatimin e fondeve IPA, më shumë përpjekje duhet të bëhen në fazat e programimit dhe përgatitjes buxhetore, sikurse të zbatimit, monitorimit dhe vlerësimit.

Gjithsesi, përfitimet e efikasitetit të synuar duhet ende të materializohen. Evidencat nga IPA I tregojnë se përfshirja e modalitetit të menaxhimit indirekt me vendin përfitues ka dy anë të medaljes. Ai ofron një përmirësim të pronësisë të programit mes përfituesve, por efikasiteti vuan pavarësisht në shumicën e rasteve në krahasim me menaxhimin direkt të fondeve.

Në këtë kuadër, është e nevojshme që të përmirësohen kapacitetet e strukturave të dedikuara procesit si për shembull Drejtorisë së Tenderimeve dhe Kontraktimeve pranë Ministrisë së Financave, Fondit Kombëtar, Zyrës Mbështetëse të Zyrtarit Kombëtar të Autorizuar, KKIPA/ Ministrisë së Integritimit, si dhe stafit përgjegjës të Ministrive të Linjës. Kuadri ligjor për themelimin dhe funksionimin e këtyre strukturave ekziston, por kërkohet më shumë zbatim dhe një koordinim më i mirë midis këtyre institucioneve.

Duhet të sigurohet **lidhja midis asistencës së KE-së dhe strategjive sektoriale dhe planeve të veprimit**. Qëllimi është të orientohet asistencë në lidhje me planet strategjike shqiptare, të cilat nga ana tjetër duhet të adresojnë kërkesat e procesit të integritimit në BE. Duhet të hartohen strategji realiste dhe më cilësore, në terma të kostimit dhe identifikimit të indikatorëve të arritshëm dhe të matshëm, me qëllim përmbushjen e kushteve për një programim më të mirë të mbështetjes buxhetore. Lidhja me planifikimin buxhetor afatmesëm është gjithashtu thelbësore në sigurimin e pronësinë mbi procesin.

Koordinim më i mirë dhe përfshirja e të gjithë aktorëve, përfshirë organizatat e shoqërisë civile, është një faktor kyç për të patur sukses gjatë programimit, zbatimit dhe monitorimit të fondeve IPA.¹ Hartimi i udhëzuesve dhe koordinimi ndër-institucional duhet të jenë funksionale.

Ne duhet të komunikojmë! Qeveria shqiptare dhe institucionet përfituese mund të shkëmbejnë informacion mbi integritimin në BE, përfshirë programimin e IPA-s me shoqëritë civile dhe bashkitë, duke dhënë informacion, shpjeguar dhe diskutuar kostot dhe përfitimet e procesit.

Evropën e bëjnë dhe i përket njerëzve që jetojnë në të! A duan shqiptarët të jetojnë më mirë?

1. Neritan Totozani (2016): "Sfidat e menaxhimit të decentralizuar të fondeve në Shqipëri", faqe. 179. "Është shumë e rëndësishme të ruash kapacitetet e trajnuara administrative, si përgatitje për nivelet e tjera të përthithjes së fondeve në funksion të integritimit evropian. Evropa duhet të gjejë zgjidhje për sfidat globale në partneritet me kombet, rajonet dhe nivelet lokale. Këto do të japin impakt të drejtpërdrejtë në komunitetet rajonale dhe lokale duke kërkuar që partnerët publikë dhe privatë të punojnë së bashku. Rrisni nivelin e njohurive mbi IPA -n dhe mënyrat se si një vend mund të përfitojë nga ky instrument financiar. Rregullat e IPA-s dhe procedurat janë komplekse dhe herë pas here të vështira për t'u interpretuar ose aplikuar. Pamjaftueshmëria e informacionit prek të gjitha palët në nivel qeverisje qendrore dhe lokale. Pra, është e nevojshme për të shpërndarë informacionin mes grupeve të interesit në këtë proces".